

ROLF E. DU RIETZ

Textbegreppet än en gång

Ordet "text" (med avledningar, sammansättningar etc.) förekommer som bekant i ett flertal sammanhang och används i flera mer eller mindre väl etablerade betydelser, inte bara i allmänspråket utan även inom praktiska och konstnärliga verksamhetsområden som kalligrafi, typografi, grafisk industri och grafiskt hantverk samt inom språkvetenskap, litteraturvetenskap och alla de filologiska deldisciplinerna.

Ända sedan ungdomen, dvs. i nu c:a ett halvsekel, har jag systematiskt roat mig med att vid lämpliga tillfällen vänligt och försynt fråga lärda företrädare för samtliga fakulteter vid universitetet i min hemstad hur de skulle definiera begreppet "text". Reaktionen på frågan har stundom varit förvirring eller avfärdande irritation ("det begreppet behöver väl inte definieras, alla vet ju vad en text är för någonting"), och i de fall när seriösa försök att tillmötesgå min begäran verkligen har gjorts har svaren företett betydande variation (om än nästan alltid relaterade till språk och skrift) och alltid visat tydliga tecken på improvisation. Redan tidigt blev jag övertygad om att termen "text" hörde till de inte ovanliga ord som vi

Du Rietz, Rolf E., Center for Bibliographical Studies, Övre Slottsgatan 10, SE-75310 Uppsala, Sweden (dahlia@comhem.se). "The text concept once again", *ANF* 123 (2008), pp. 157–167.

Abstract: This article comments on Bo-A. Wendt's essay on the text concept in *ANF* 121 (2006), pp. 253–274. Reference is made to the present author's earlier writings on that concept, notably "The Definition of 'Text'", *Text* (Uppsala), vol. 5, pp. 50–69 (no. 2; 1998). Since the publication of that essay, the author has revised his earlier definition from "A text is the sequence in a sequential work or in an attempt to reproduce such a work" into "A text is the sequential element in a wholly or partly sequential product" (Du Rietz, *Den tryckta skriften*, Uppsala 1999, p. 44). The basic notion behind the definition is a realization that "work" and "text" are two different concepts, and that the text forms merely a part (albeit a fundamental one, the sequence itself) of the sequential work. The author's earlier term "ideal text" having resulted in various misunderstandings (similar to those of "ideal copy" in bibliography), the term "ergotext" has now been supplied instead (cf. Tanselle's "texts of works", Wendt's "text works"), followed by "natural" (or "real") texts (cf. Tanselle's "texts of documents", Wendt's "text witnesses") and "documents" (Wendt's "text carriers"), the chief aim having been to make the terminology as "international" as possible.

Keywords: text, work, edition, terminology, bibliography.

ofta använder utan att egentligen ha någon genomtänkt och logisk uppfattning om vad vi menar med dem (notoriska exempel är förstås "föredom", "rättvisa", "demokrati", "frihet" och "jämlighet", ja över huvud taget ord – för att inte tala om rena tillmälen – som är vanliga i politisk agitation och retorik).

Efter att vid flera tillfällen från och med 70-talets mitt offentligt ha tagit till orda i frågan publicerade jag slutligen, i februari 1998, i *Text* (vol. 5, nr 2, s. 50–69), en liten artikel om textkritikens textbegrepp, "The Definition of 'Text'", året därpå uppföljd av en mera detaljerad utredning i min bok *Den tryckta skriften* (av vilken en ny, väsentligt omarbetad version planeras utkomma under 2009). Den var uppbyggd kring en självbiografisk redogörelse för min gradvisa "upptäckt" av textbegreppets definition och hade bl.a. följande utgångspunkter:

a) Inom humaniora bör textbegreppets definition rimligtvis bestämmas av den faktiskt fungerande (men ändå kanske inte "upptäckta" eller klart identifierade) definitionen inom den vetenskap som traditionsenligt och internationellt redan i sitt namn innehåller ordet "text", nämligen textkritiken, eller textologin, oavsett inom vilket läroämne eller inom vilken lärdomsdisciplin (eller under vilket namn) textkritiken råkar komma att bedrivas.

b) Denna enligt min uppfattning "ontologiska" definition, ehuru ännu måhända "oupptäckt", måste rimligtvis förutsättas vara logisk, enkel, okomplicerad, allmängiltig, tidlös och universell, utan större behov av inskränkningar eller kompletteringar, och den ligger förmodligen bara och väntar på att identifieras och lyftas fram i ljuset, i den mån detta ännu inte har skett.

c) Frågan framstod för mig främst som ett filosofiskt problem. Mitt försök gjordes i samma anda som i G. Thomas Tanselles i bokform utgivna Rosenbach-föreläsningar 1987, *A Rationale of Textual Criticism* (1989): "I shall not here attempt a historical account or engage in debate with particular scholars, for the questions to be discussed are ones that must logically be faced, regardless of which writers have previously taken sides on them."

d) Jag såg ett användbart pedagogiskt verktyg i den påtagliga omständigheten att en vetenskaplig textedition kan ha tvenne fundamentalt olika sorters notapparater – den ena koncentrerad på rent textuella detaljer och den andra på rent "verkinnehållsliga" och språkliga detaljer, en distinktion som i princip gäller även när båda sorterna samtidigt förekommer, i

kombination eller rentav sammanblandade. Här hade vi, enligt min uppfattning, ett nästan övertydligt exempel på vikten av en distinktion mellan ”verk” och ”verktext” (anföringstecknen är här avsedda som en antydning om att jag finner själva terminologin vara preliminär, provisorisk eller i varje fall av sekundär betydelse).

e) Jag ansåg att tidigare definitionsförsök i varierande grad hade influerats och blivit lidande av att “the growing abominable practice of using the term ‘text’ to signify a literary work – or indeed any piece of published verbal communication – [had] resulted in a failure to make an efficient conceptual distinction between work and text, and [that] this failure [had] led to attempts at defining ‘text’ that actually concentrated on the concept of (literary) ‘work’ far more than on that of ‘text’” (s. 69).

f) Slutligen fann jag det angeläget att framhålla att min definition var ett resultat av sökandet efter den minsta gemensamma nämnaren för samtliga de konstarter eller verkformer vilka till sin natur inbjöd till eller rentav krävde en traditionellt ”textkritisk” attityd och metodik från vetenskapligt håll, och att jag ansåg mig till slut ha påträffat denna nämnare i Lessings begrepp ”Sukzessivität”, såsom det definieras (i motsats till ”Koexistenz”) i hans estetiska pionjärbete *Laokoon* (1766). Konstarter och verkformer med denna nämnare kom sedermera att av Tanselle betecknas som ”sekventiella” (i motsats till ”stationära”), och själva ”sekvensen”, eller rättare sagt (som jag något senare insåg) ”det sekventiella elementet”, befanns sålunda av mig utgöra den eftersökta grunden för en definition av textbegreppet.

Insikten om att verk och text var tvenne skilda begrepp hade jag länge burit på, och det var den som drev mig att försöka identifiera det element som segregerade texten från verket och konstituerade själva textbegreppet. Genom upptäckten av Lessings distinktion löstes problemet, varigenom en övertygande logisk grund för distinktionen mellan text och verk äntligen kunde presenteras. Upptäckten av textbegreppets definition möjliggjorde en definitiv segregation av textbegreppet från verkbegreppet, och däri syntes mig upptäckten stora praktiska betydelse ligga eftersom det nu blev möjligt att klart definiera, avgränsa och bestämma textkritikens logiska och naturliga arbetsområde, nämligen det sekventiella elementet i de helt eller delvis sekventiella verken, något som innebar både en begränsning och en utvidgning av textkritikbegreppet inom en såväl empirisk som logisk ram.

Att det sekventiella elementet i många fall kunde bestå av byggstenar som var och en för sig kunde ses som stationära verk hade från början stått fullt klart för mig, inte minst på grund av min tidigt väckta känsla för den enskilda hieroglyfens, bokstavens eller filmrutans estetiska värde, men jag insåg också att det sekventiella elementet i t.ex. kyrkokonstens bildberättelser eller representationsarkitekturens paradpassager (typ Stockholms stadshus eller Albert Speers rikskansli 1938) sällan eller aldrig kunde erbjuda någon textkritisk problematik och därför vanligen saknade praktiskt intresse i sammanhanget.

Mina resultat kommenterades och diskuterades till en del i några inlägg av Mats Dahlström, bl.a. "När är en text?", *Tidskrift för Dokumentation*, 54 (1999), s. 55–64 (nr 2), samt i hans doktorsavhandling, *Under utgivning: Den vetenskapliga utgivningens bibliografiska funktion* (2006); till dessa skrifter hoppas jag kunna återkomma vid ett senare tillfälle. Här räcker det med att nämna att mina diskussioner med Dahlström snart fick mig att ytterligare renodla den år 1998 framförda definitionen ("sekvensen i ett sekventiellt verk eller i ett försök att återgiva ett sådant verk") till "det sekvent[iell]a elementet i en helt eller delvis sekvent[iell] produkt" (1999, s. 44), detta eftersom ett verk även kan ha såväl parallella som alternativa sekvenser och eftersom termen "produkt" upphäver begränsningen till "verk" och innesluter samtliga sekventiella skapelser, som t.ex. korta, efemära yttranden i tal och skrift, men framför allt även tydligt innefattar det som jag benämner "realtexterna" eller "naturaltexterna", dvs. de i sinnevärlden faktiskt förekommande (om än i och för sig fortfarande abstrakta) texterna.

Sedan dess har textbegreppet här i Sverige även aktualiserats i en studie av Bo-A. Wendt, "En text är en text är en text? Om en terminologisk tredelning av textbegreppet", *Arkiv för nordisk filologi* 121 (2006), s. 253–74. Det är en stimulerande och uppslagsrik undersökning, och den har för mig inte minst tjänat som en värdefull introduktion till en språkvetenskaplig syn på den aktuella frågan. Den har emellertid även bidragit till att ytterligare stärka mitt tidigare intryck av de isolerande väggarna mellan skilda lärodiscipliner och av de missförstånd och praktiska svårigheter som genom dessa väggar hämmar diskussionen över ämnesgränserna. Missförstånden är som regel ömsesidiga, om än i varierande grad, och jag är fullt medveten om att de invändningar som jag i det följande ämnar framföra rörande vissa grepp och tankegångar i Wendts artikel kan vara en följd av rena missförstånd från såväl min egen som hans sida. Jag kan bara uttrycka en förhoppning om att eventuell fortsatt diskussion ska förmå reducera dessa missförstånd och leda till ökad

gemensam klarhet. Det bör redan här nämnas att Wendt på flera ställen uttryckligen framhåller begränsningen i syftet med artikeln, så t.ex. på s. 253, där han talar om sin ”renodlat språkvetenskaplig[a] och filologisk[a] infallsvinkel”.

Den ”tredelning” som Wendt nämner i titeln till sitt arbete syftar på hans i artikeln lanserade term- och begreppstrio *textverk* : *textvittne* : *textbärare*, vilken helt eller i väsentlig grad torde motsvara tidigare distinktioner som t.ex. *verk* : *text* : *dokument*. Även om man förtydligar den senare distinktionen till *textverk* : *text* : *textdokument* är det tydligt att den av Wendt föreslagna termtrion här är den överlägsna, kanske främst eftersom mellanledet ”text” i den konventionella trion endast genom sin mittenplacering förmår skänka oss någon uppfattning om sin innebörd och ju ensamstående genom sin otydlighet blott ytterligare skulle understryka behovet av en utredning av det slag som Wendt har avsett att åstadkomma.

Innan vi går vidare bör det konstateras att Wendt i titeln ingalunda utlovar någon definition av textbegreppet – vad han ställer i utsikt är blott en ”terminologisk tredelning” av detta begrepp. Frågan huruvida han kanske rentav inte anser själva definitionsproblemet vara särskilt påträngande torde kunna sägas vara besvarad redan av hans inledande kapitel (s. 253–4), som faktiskt uttryckligen bär rubriken ”Vad är en text?” men ändå ingalunda besvarar eller ens försöker besvara denna fråga utan istället med en viss emfas och entusiasm framhåller hur väl vi alla redan vet vad en text är för någonting. Han tvekar inte att här framföra de mest kontroversiella påståenden som självklara sanningar, t.ex. (s. 254) ”Att denna uppsats är en text och Paulus’ brev till romarna en helt annan är givetvis ett invändningsfritt förhållande, [...]”, något som i och för sig är sant när det gäller just den distinktion som åsyftas i sammanhanget, dvs. med ”en” och ”en helt annan” implicit betonade, men som nu, med dessa ord okursiverade, kan förlänas en klart mera diskutabel innebörd.

Det framgår här, och även av hans beskrivning (s. 253) av språkvetenskapens problem vid bestämmandet av de för en ”text” konstituerande kvalitativa och kvantitativa egenskaperna, att vad han i själva verket talar om inte är textbegreppet utan istället det verbala (språkliga) verkbegreppet, som han alltså – i full enighet med rådande populärt akademiskt och kulturjournalistiskt språkbruk – tycks likställa med textbegreppet (”Jag har läst dina intressanta texter i *DN* under de senaste veckorna”). Ytterligare belägg för denna uppfattning finner vi även på ett flertal andra ställen i artikeln, t.ex. (s. 257) ”ingående kännedom om ett antal för en kultur väsentliga texter [...] utgör en viktig del av den kulturella självbilden”,

och hans eftertryckliga framhållande (s. 266) av att hans terminologi ”i första hand är avsedd för texthistoriska och i viss mån intertextuella problem, inte för *innehållsanalys*” (min kurs.). Ett annat exempel är fotnot 2 (s. 255), där termen ”texttyper” troligen avser ”verktyper”.

Härmed har vi också erhållit en naturlig förklaring till varför Wendt väljer termen ”textverk” framför ”verktext” – han anser ju nämligen att ett (verbalt) verk inte *har* någon text eftersom det ju redan *är* en text! Men ett verbalt verk (åtminstone ett verk som blir föremål för textkritiska mödor) är ju långt mer än blott och bart en text (dvs. en sekvens) – språkbehandling, stil, information, lärdom, skönhet, handling eller intrig, kort sagt, språk och innehåll, förvisso inte utan potentiell betydelse i det textkritiska arbetet men dock något annat än själva sekvensen.

Wendt har naturligtvis helt rätt beträffande behovet av skilda termer för den i princip oåtkomliga verktexten (”ergotexten”, som jag numera, på förslag av min framlidne vän Bengt Löfstedt vid UCLA, kallar den eftersom min tidigare term ”idealtext” visade sig inbjuda till alltför många missförstånd) och de faktiska texter som vi normalt har tillgång till och som utgör vårt huvudsakliga källmaterial till vår kännedom om ergotexten (eller snarare ergotexterna eftersom ett och samma verk mycket väl kan ha flera ergotexter, inte minst beroende på utgivarens målsättning). Den av honom föreslagna och redan tidigare ofta använda termen ”textvittnen” försöker jag emellertid undvika eftersom den ju faktiskt inte ut säger att det här är fråga om en sorts *texter*. Som redan nämnt har jag här föreslagit ”realtext” eller ”naturaltext”.

Av realtexter finns det i sin tur flera olika slag (memorialtexter, interpretationstexter, perceptionstexter, avspelningsstexter etc.), men de enda realtexterna av någon väsentlig praktisk betydelse är givetvis dokumenttexterna (skrivna eller inspelade), alltså de realtexter som förmedlas av dokument (i den materiella betydelsen), eller, för att använda Wendts term, textbärare (i vilken mån vi bör betrakta de gamla tradenterna som textbärare vill jag låta vara osagt, främst med tanke på den inherent instabiliteten i varje memorialtext). Här kommer ett ytterligare begrepp in (ej behandlat av Wendt), nämligen den ”materiella texten”, som dock inte är någon ”riktig” text (dvs. sekvens) utan blott utgör den del av ett dokument som gör ett fysiskt föremål till ett dokument (t.ex. bläcket på ett brevpapper, eller det inbrända kolet på en laserutskrift eller Xeroxkopia); ”text” används sålunda här blott i överförd betydelse.

En annan invändning gäller Wendts definition av ”textvittne”, dvs. realtext (s. 253, 258–60). När Wendt talar om ”boktrycksmaterial” torde han implicit avse verbala polyformer över huvud taget, alltså även t.ex.

antikens kommersiellt mångfaldigade böcker, vanligen dikterade för största möjliga församling av kopister, även om dessa böcker, på grund av sin ytterst ringa överlevnadspotential, för eftervärldens textkritiska ändamål i praktiken blir inordnade i vanliga handskriftstraditioner, dvs. blir behandlade som monoformer. Men distinktionen mellan monoformer och polyformer (lanserad i *Text*, vol. 1, nr 2, s. 81–2) är knappast relevant för definitionen av realtextbegreppet, och graden av realtexternas likhet med varandra saknar praktisk betydelse för särskiljandet av realtexter (av samma verk eller version). Varje dokument (dvs. varje textbärande föremål) bär per definition en egen realtext, och varje nytt dokument skapar en ny realtext. Däremot är det förvisso sant att alla exemplar ("identiska" eller ej) av en polyform bildar en klart avgränsad *textfamilj* på någon nivå – alltså ett slags motsvarighet till Wendts "textbärartyp" (s. 259–60) eller kanske rentav "textvittnestyp" (s. 262–3). Wendt talar (s. 259) om "alla textuellt likadana exemplar av ett textverk" och (s. 260) om en "omtryckt, textuellt oförändrad, men grafiskt ändrad bok", eller en "bok som omarbetats textuellt men med bibehållen typografi osv.", och han tillstår (s. 260) att pressvarianter skapar "(något) olika textvittnen", dock utan att gå så långt som att anse att skilda textvittnen kan föreligga även utan textuell variation (i den nämnda fotnoten använder han f.ö. formuleringen "tryckta böcker inom en och samma upplaga", varmed troligen avses "exemplar inom en och samma komposition eller impression").

I praktiken är emellertid resonemang rörande graden av textuell olikhet mellan dokumenten här helt enkelt inte användbara eftersom fasta riktlinjer för vad som ska anses konstituera "förändringar" (textuella eller grafiska) framstår som både omöjliga och onödiga och eftersom maskinell kollationering av tillgängliga exemplar endast i ytterst sällsynta fall skulle kunna framstå som praktiskt och finansiellt möjlig. Med andra ord: Hur kan vi säkert veta huruvida tvenne (real)texter (*redan här* behöver vi termen!) är "identiska" eller ej? Det enda säkra och praktiskt genomförbara är att generellt betrakta alla realtexter (och därmed alla exemplar, alla dokument) som textuellt unika fram till dess att textkritiker eller bibliografer eventuellt finner möjlighet att identifiera och utvärdera eventuell variation (eller frånvaron av sådan). Detta är en självklarhet för varje seriös bibliograf med någon substantiell erfarenhet av tryckta böcker, helt oavsett om det gäller böcker från handpressperioden eller från den industriella perioden, och det bör måhända tilläggas att detta på intet vis har något med det bibliografiska begreppet "idealexemplar" att göra. En annan sak är givetvis att vi i "vardagslivet" vanligen

tvingas att utan vidare förutsätta full textuell identitet mellan skilda exemplar av samma impression (och stundom även mellan skilda impressioner eller emissioner), på samma sätt som vi saknar möjlighet att kritiskt pröva all den information som vi dagligen tar till oss. Redan en insikt om detta ständiga "kalkylerade" risktagande är emellertid en värdefull och inte alltför vanlig tillgång.

Vad så gäller de avslutande kapitlen "Vilken text vill vi komma åt?" (s. 266–8) och "Vilken text skall vi ge ut?" (s. 268–72), finner jag dem visserligen intressanta och tänkvärda men knappast särskilt vare sig relevanta eller aktuella i sammanhanget, och författaren ger sig ju här också in på ett område som under de senaste decennierna har varit föremål för en synnerligen omfattande internationell debatt med vilken han möjligen inte är särskilt väl bekant. Om Strindberg-projektet (s. 268–9) finns det förvisso en hel del att säga, och Wendts kritik är ingalunda obefogad, men det bör också nämnas att hela detta projekt, med dess sällsamma och delvis nog så pinsamma förhistoria och utvecklingshistoria, ännu väntar på en förutsättningslös och grundlig utredning (jfr *Text*, vol. 2, nr 4, och vol. 3, nr 1). Intentionalistisk textkritik definierar han (f.ö. i likhet med Anna Nordlund i *Biblis* nr 41, nyligen utförligt kommenterad av mig i *Text*, vol. 7, nr 1) som ett sökande efter "författarens egen avsikt med ett [=sitt] verk" (s. 268), självfallet en helt omöjlig definition. Vad beträffar det i mina ögon en smula äventyrliga laborerandet med "huvudtextvittnen" (s. 270–1), förefaller detta vara en eftergift mera åt receptionssociologiska strömningar än åt genuint *textkritiska* överväganden. Termen "bastext" förekommer, efter vad jag kan finna, enbart en gång (s. 272), intressant nog just i en kort beskrivning av något som möjligen skulle kunna ha betecknats som den nu vanliga anglo-amerikanska eklektiska metoden om det inte hade varit för uttrycket "mer känd läsart" (s. 271–2) istället för "troligen mer auktorieell läsart" (eller någon annan intentionalistisk formulering).

Den väsentligt svagaste punkten i Wendts framställning framgår emellertid redan av titeln. En "tredelning" av ett begrepp bör rimligtvis resultera i trenne detta begrepp underordnade begrepp, och en "terminologisk" tredelning bör rimligtvis spegla dessa nya begrepp. Det skulle vara rent oförsynt att påminna en lärd och intelligent lundensare om ett av Tegnér's allra mest citerade ord i detta sammanhang, men jag kan inte komma ifrån intrycket att Wendt har försökt att "terminologiskt tredela" ett ännu inte definierat begrepp. Man kan förstås invända att så länge Wendt likställer "text" med "verk" är problemet obefintligt, men varför talar han då över huvud taget om "textbegreppet" när han egentligen

menar ”verkbegreppet”, låt vara detta begrepp sett i utgivningssammanhang? Och varför utmynnars hans förslag då inte i termtrion *verk : verk-vittne : verk(vittnes)bärare*, istället för *textverk : text(verks)vittne : text(verksvittnes)bärare* (jfr Wendts fotnoter 4–5, s. 257 & 259)? Har han hindrats av sin i och för sig omotiverade önskan att som ”texter” acceptera enbart verbala sådana (s. 262), alltså inte övriga och vanligen mera sammansatta sekvensformer som musik, film etc. (”verk” har ju den påtagliga nackdelen att termen ofta behöver en specifikation som i det här fallet ”verbal”)?

Med andra ord: En ”terminologisk tredelning av textbegreppet” borde rätteligen ha resulterat i benämningar på trenne sorters ”texter”, dvs. sammansättningar där ”text” utgör efterled och inte, som i Wendts förslag, förled. Men detta skulle å sin sida ha förutsatt att en alldeles egen definition av textbegreppet som sådant redan hade förelegat, och någon sådan definition har Wendt tydligen varken känt till eller efterforskat. Nu presenterar han, istället för trenne underordnade textbegrepp, trenne konceptuellt sinsemellan obesläktade begrepp. Ett textverk är primärt en sorts verk, inte en sorts text. Ett textvittne är primärt en sorts vittne, inte en sorts text. Och en textbärare är primärt en sorts bärare, inte en sorts text.

Därför är jag benägen att åtminstone tills vidare hålla fast vid min egen begrepps följd, även om jag givetvis står öppen för fortsatt revision av själva terminologin: *Sekventiell produkt : ergotext : realtext : (materiell ”text”) : dokument*. När det gäller tryckta skrifter talar jag f.ö. numera (i bibliografiska sammanhang) om *litterationer* (och *sublitterationer*) istället för ”verk”, och om *polylitterationer* istället för Wendts ”sammeltextverk/samlingstextverk” (s. 263–4; i bibliografien skiljer jag här – observera citeringskursiverna och anföringstecknen – mellan *bibliosfärer* och ”bibliosegment”, *Text*, vol. 1, nr 2, s. 82). Som vanligt har jag arbetat efter principen att en fackterminologi bör vara så internationellt användbar som möjligt.

Det bör emellertid här nämnas att Wendt sedermera har vidareutvecklat sin i *ANF* framförda tankegång och personligen meddelat mig att man gott borde kunna lägga till ett fjärde och sista led i begrepps kedjan, nämligen *textbärrverk* (lika abstrakt som textverket), som alltså skulle innebära textvittne *plus* den ”förpackningsform” som tillsammans med textvittnet skulle bilda det ”hybridbudskap” (Ulf Teleman) som med rätta är föremål för så stort intresse i dagens receptionsforskning. Man avvaktar med spänning Wendts närmare utredning om detta begrepp, som för mig faktiskt framstår som det intressantaste. Om man med

”dokument” avser ”textbärare”, är termen ”dokumentverk” självfallet likvärdig med ”textbärarverk”, men terminologin är här inte det väsentliga, och ingenting hindrar att man använder båda termerna. Däremot bör man väl konstatera att textbärarverket inte har så stort intresse just i utgivningssammanhang. Vad receptionsforskaren behöver är inte textkritiska editioner utan en kamera, en kopiator eller en faksimilimpression men allra helst helt enkelt ett exemplar av den edition (eller de editioner) han råkar vara intresserad av. Papperets doft, struktur, exakta färgnyans etc. är svåra att imitera, och textforskaren torde göra klokt i att begränsa sina mödor och strävanden till just texten och inget annat. Visst fröjdas mitt nostalgiska sinne vid åsynen av min ungdoms Trenter-böcker mer eller mindre omsorgsfullt reproducerade i moderna faksimileditioner, men rent ”receptionsmässigt” är och förblir dock originalimpressionerna i min bokhylla (för att inte tala om 40-talets illustrerade följetongsversioner i *Allers*) ”the real thing”, som egentligen ingenting förmår ersätta. (Jag vill f.ö. här passa på att nämna att det var i Stieg Trenters debutroman 1943, *Ingen kan hejda döden*, som jag vid tretton års ålder gjorde mina förmodligen första textkritiska upptäckter, nämligen vid en jämförelse av Bonnier-originalet med Ica-förlagets diskret omarbetade bilighetsutgåva 1948.)

Tanselles distinktion (i *Rationale*) mellan verktext och dokumenttext (dvs. i praktiken mellan ergotext och realtext) var i all sin geniala enkelhet av fundamental betydelse för den fortsatta diskussionen, och detta gäller även hans förintande uppgörelse med dekonstruktivismens och postmodernismens textbegrepp (*Studies in Bibliography* 1990). Tyvärr har emellertid murarna mellan de olika ämnesområden inom vilka textkritiskt arbete plägar bedrivas visat sig vara både tjocka och höga (trots alla interdisciplinära bemödanden, inte minst i Nordamerika och England), något som väl får sägas ha satt vissa spår i Wendts artikel. Å andra sidan är man innerligt tacksam för det intresse som dock här och där visas på området, som nu senast genom Wendts behjärtansvärda och stimulerande engagemang.

Särskilt på en punkt är jag angelägen om att instämma med Wendt, och det är i hans avståndstagande från de moderna inte bara språkvetarnas utan även litteraturvetarnas ”sociologiska” textbegrepp, där man ytterligare kontaminerar (i den engelska betydelsen) det redan förut så hårt belastade textbegreppet med den i och för sig potentiellt väsentliga ”förpackning” av den språkliga texten som medverkar till budskapets överföring (bilder, typsnitt, tryckfärg, papperssort, typografi etc.). Här är det ju ännu mindre fråga om något sekventiellt, dvs. genuint textuellt, ele-

ment, och jag är helt ense med Wendt att man i *språkligt* textkritiska sammanhang bör begränsa textbegreppet till enbart den språkliga texten. Men detta utesluter ju ingalunda att textbegreppet i andra textkritiska sammanhang, som t.ex. musik och film, kan få behålla den mera universella sekvensbetydelsen, och inga missförstånd skulle behöva uppkomma inom den "vanliga" filologin. Vi som vill försvara textbegreppet har verkligen ett tvåfrontskrig att utkämpa, dels mot dem som med "texter" avser "texturer" av alla de slag (alltså även i stationära verk!), och dels mot dem som identifierar "texter" inte bara med (de i och för sig sekventiella) verken utan även med den (i och för sig intressanta) receptions-sociologiskt mer eller mindre relevanta utformningen av de textbärande *dokumenterna*.

Ovan framförda invändningar utesluter ingalunda att Wendts artikel är väl genomtänkt och utformad. Kanske är det självklart att vänta sig språklig perfektion av en språkvetare, men vi andra, språkligt mindre bortskämda humanister blir numera imponerade när vi möter så väl-skrivna bidrag som nu t.ex. Wendts inlägg (prov på hans elegans möter vi t.ex. i fotnoten på s. 257). Det är i medvetande om inte minst hans perfektionskrav som språkman som jag med glad tillförsikt hoppas på hans fortsatta medverkan i våra försök att röja upp i den logiska snårskogen på textforskningens område.

(Varmt tack till prof. François-Xavier Dillmann i Paris för att ha fäst min uppmärksamhet på Wendts bidrag i *ANF*, och till dr Wendt i Lund för hans vänliga förslag att jag skulle erbjuda mina kommentarer för publicering i samma tidskrift.)

